

(щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/dokument/4-v2019> (дата звернення: 01.11.2019).

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 р. № 13- рп/2000. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00> (дата звернення: 01.11.2019).

5. Окрема думка судді Конституційного Суду України В.В.Городовенка стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_v_2019_1.pdf (дата звернення: 07.11.2019).

Фурса С.Я.

*завідувач кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор*

Фурса Є.І.

*професор кафедри міжнародного приватного,
цивільного та комерційного права Київського національного
торговельного економічного університету, кандидат юридичних наук*

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Сьогодні українські адвокати можуть позаздрити тим адвокатам, які здійснювали свою діяльність в межах слідчого цивільного процесу і в умовах принципу законності, оскільки перше положення покладало на суд відповідальність за процес розгляду справи і вони мали лише викласти позицію своєї сторони, а про обґрунтування свого рішення мав дбати суд, який його ухвалював.

Коли в цивільний процес України був імплементований принцип змагальності, то діяльність адвокатів значно ускладнилася. Тепер можна говорити своєму клієнту, що в усьому винен суд або мають місце недоліки

законодавства. Але сучасна правова модель державного устрою України дозволяє адвокатам, з одного боку, нівелювати ті норми законодавства, які порушують права клієнтів, а, з іншого- зловживати правами на тому рівні, який здатні збагнути лише фахівці високої кваліфікації.

Абстрагуючись від галузевих проблем і звернувши увагу на конституційні засади сучасного судочинства, потрібно визнати можливість виникнення надсучасного спору, сутність якого полягатиме в тому, що суддя при ухваленні рішення має керуватися верховенством права (ст. 129 Конституції України [1]), але верховенство права слід довести. Отже, потенційно можливим стає спір про верховенство права або необхідність вирішення справи на підставі закону. Тобто сучасні судді у своїй професійній діяльності стикатимуться не тільки з невизначеним у законодавстві поняттям «спір про право», а й з іншими, не менш складними і не розкритими поняттями, наприклад як «верховенство права», які у сукупності унеможливлуватимуть однозначне вирішення спорів, що пов'язані з певним правом, на верховенстві якого буде наполягати одна із сторін, а інша має спростовувати таку позицію.

Отже, у сучасній правовій системі України таке явище як «спір про право» може виходити за рамки галузевого законодавства, зокрема, цивільного процесуального і переходити в конституційний простір, стосуватися домінування права над вимогами законодавства, де особа мусить довести верховенство її права над нормами закону в конкретній ситуації.

Так, за ч. 6 ст. 10 ЦПК суд вправі робити висновок, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, і може не застосовувати такий закон чи інший правовий акт, а застосовувати норми Конституції України як норми прямої дії. Ця смілива гіпотеза законотворців врівноважила у повноваженнях суддю районного суду з усім складом Конституційного Суду України і надала йому більші повноваження, ніж має Верховна Рада України, оскільки остання має тривалий час і в багатьох інстанціях «перевіряти на відповідність Конституції законопроект» та лише потім його колегіально приймати. Суд же першої інстанції вправі приймати рішення про відповідність або ні закону нормам Конституції України одноосібно і, фактично, в будь-якій справі.

Дійсно, фахівці можуть зазначити, що при такому застосуванні ч. 6 ст. 10 ЦПК будуть порушуватися принципи змагальності та диспозитивності, але ж у цій нормі нічого не сказано про те, що сторона або її представник мусять довести положення щодо неконституційності норми закону положенням Конституції України. Отже, суд на власний розсуд може вирішити чи відповідає Конституції України норма закону, чи ні та вирішити справу виходячи з власних міркувань, а не вимог сторін. В усякому разі, з буквального аналізу даної норми складається саме таке поверхнєве враження.

Більше того, такі «новації» районного судді за абз. 2 ч. 6 ст. 10 ЦПК має спочатку переглянути Верховний Суд на предмет вирішення питання

стосовно внесення до Конституційного Суду України подання, що порушує загальне правило субординації, оскільки рішення районних судів спочатку мають переглядатися апеляційними судами і лише потім можуть передаватися на перегляд Верховного Суду. Крім того, дане положення знов таки суперечить і принципу диспозитивності, і принципу змагальності, оскільки ініціатива та відповідне обґрунтування має виходити не від суду, а від заінтересованих осіб. Останнє положення варто уточнити, що таке завдання не здатні виконати пересічні громадяни, а можуть здійснити лише адвокати чи досвідчені вчені. В останньому випадку мається на увазі висновок експерта з питань права (ст. 73 ЦПК), хоча і останнє положення в ЦПК неконкретизоване.

Маючи певний досвід в наданні висновків у цивільних справах можемо зауважити, що при виборі експерта з питань права адвокатам необхідно знати відповідну спеціалізацію науковців за галузями права. Але для дачі висновку в цивільних справах слід орієнтуватися, що значна частина науковців спеціалізується на нормах: 1) матеріального права, або 2) цивільного процесу, або 3) конституційного права. Тому для високоякісного вирішення спору про право матеріальне варто обирати вчених із першої групи, а якщо спір про право стосуватиметься процесуальних питань, то з другої, а стосовно спору щодо конституційності тих чи інших норм законодавства – вчених третьої групи. Можливим є також комплексний висновок вчених, коли вони надаватимуть власне бачення розв'язання спору спільно.

В деяких випадках судді намагаються усунути експертів з питань права від участі в справі і не брати до уваги їх висновків, оскільки такі документи «заважатимуть» їм вирішувати справу на власний розсуд. Так, у ч. 1 ст. 73 ЦПК встановлено буквально наступне: «Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом» без заслуховування щодо вирішення цього питання думки учасників справи, що дозволяє суддям на законних підставах не допускати експертів до участі в справі і не брати їх висновків до уваги з формальних міркувань. Формальною причиною може стати вимога ч. 1 ст. 73 ЦПК, що особа повинна мати науковий ступінь та бути визнаним фахівцем у галузі права. Якщо перша умова цілком зрозуміла, хоча й некоректна щодо галузі юридичних знань, то довести другу умову складно, оскільки немає роз'яснень з приводу визнання її фахової репутації. Але дане положення поки що можна обійти на підставі того фактору, що при видачі диплому кандидата чи доктора юридичних наук спеціалізована вчена рада визнає статус певної особи як науковця, отже вона визнаний фахівець в галузі права. І це положення має домінувати, оскільки про інше «визнання» в цій нормі не йдеться.

Більше того, навіть до введення у ЦПК спеціального статусу експерта з питань права висновки вчених адвокати надавали суду як письмовий доказ

і вимагали їх приєднати до матеріалів справи як доказ на підставі прямої дії ст. 129 Конституції України. А це зобов'язувало суд брати їх до уваги при ухваленні рішення і, в наступному, при перегляді справи апеляційним судом виникала можливість посилатися на цей доказ на обґрунтування власної правової позиції, коли суд не взяв до уваги висновок експерта з питань права.

Отже, для розв'язання складних, багаторівневих справ адвокатам слід спиратися на допомогу вчених, які здатні вирішувати ситуаційні завдання і надавати власний обґрунтований висновок. Зокрема, у разі виявлення судом, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії (ч. 6 ст. 10 ЦПК). Отже, суд вирішує справу на власний розсуд і про правові наслідки ухвалення такого рішення нічого вже не говорить у цій нормі. Тому, з одного боку, таке рішення суду може набирати законної сили, а з іншого – за п. 6 ч. 1 ст. 251 ЦПК суд зобов'язаний зупинити провадження в справі (підкреслено авторами) у разі об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, – до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі. При цьому, суд не може посилатися на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду. Виходячи зі змісту ч. 6 ст. 10 ЦПК суд вирішує справу по суті, оскільки в цій нормі встановлено: «застосовує норми Конституції України як норми прямої дії». Отже, провадження в справі вже зупинити неможливо.

Таким чином, рішення суду набирає законної сили і потенційно може потрапити на примусове виконання.

Адвокатам тут варто відмітити для себе, суперечність встановленого у абз. 2 ч. 6 ст. 10 ЦПК порядку «звернення до Верховного Суду» з правом осіб на оскарження ухваленого судом рішення. Формально, у абз. 2 ч. 6 ст. 10 ЦПК не встановлено навіть з яким актом звертається відповідний суд до Верховного Суду: надає рішення; висновок-обґрунтування неконституційності закону чи іншого правового акту; справу (надалі узагальнено- висновок) тощо. Але ж сторона з протилежними інтересами вправі оскаржити до апеляційного суду як рішення суду, так і саме звернення до Верховного Суду і тоді справа має надходити на розгляд цього суду і останній вправі виявити в ньому недоліки, скасувати його тощо. Отже, відповідний «висновок», направлений через Верховний Суд до Конституційного Суду України, на нашу думку, має втрачати свою актуальність і правове значення, якщо інше в наступному не буде встановлено Верховним Судом.

Останню гіпотезу вважаємо необхідним обґрунтувати, оскільки вона суперечить прямій нормі – абз. 2 ч. 6 ст. 10 ЦПК. Так, за порядком перегляду

ухвалене районним судом рішення не повинно мати переваг у порядку перегляду, оскільки згідно п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України основною засадою судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи, а не безпосереднє звернення до касаційної інстанції. За своєю суттю таке рішення має переглядатися судами різних інстанцій і порядок набрання ним законної сили мусить бути іншим і враховувати ієрархію судових установ тощо. На думку авторів, якщо ухвалене за ч. 6 ст. 10 ЦПК судом першої або апеляційної інстанції рішення передається до Верховного Суду на предмет вирішення питання щодо внесення до Конституційного Суду України подання, то таке рішення суду не повинне набрати законної сили до тих пір, доки Верховний Суд не перегляне це судові рішення і своєю постановою на нього не відреагує:

- залишить в силі ухвалене рішення і звернеться до Конституційного Суду України з поданням, тоді рішення суду набиратиме законної сили з моменту вирішення Конституційним Судом питання про обґрунтованість подання;

- встановить недоцільність звернення до Конституційного Суду України з поданням через те, що справа була помилково вирішена тощо, тоді остаточне вирішення справи має відбуватися з урахуванням процесуального статусу відповідного суду.

Крім того, встановлений порядок вирішення спору про конституційність закону чи іншого правового акту перетворюватиме діяльність Конституційного Суду України на контрольну за діяльністю судів першої інстанції і Верховного Суду, що за своєю суттю суперечить принципам цивільного і конституційного судочинства, породжуватиме конкуренцію і протиставлення правових позицій Верховного Суду та Конституційного суду України.

Більше того, при сучасному регламентуванні повноважень судів у цивільному судочинстві цілком можливим може бути випадок, коли сторона, яка досягла для себе бажаного результату, відчужить присуджене їй майно або інші права та виникне питання про поворот виконання рішення суду на підставі рішення Конституційного Суду тощо, а це призведе до дестабілізації прав учасників справи та інших осіб, які набули на законних підставах права на майно та/або права вимоги, що були предметом розгляду у цивільній справі тощо.

Відштовхуючись від наведеного аналізу можна з великою долею ймовірності припустити, що частина цивільних справ може бути штучно спрямована на вирішення судом питання про конституційність чи ні певних норм законодавства і сутність спору перейде межу матеріально-правового спору та опиниться в площині конституційного спору про право. Дійсно, штучно нав'язати такий спір не здатні пересічні громадяни та переважна більшість адвокатів, але це потенційно можливо здійснити адвокатам або

вченим з урахуванням сучасних тенденцій в розвитку правової науки, де тепер домінує принцип верховенства права, який без розкриття його змісту відображається у законодавстві, що призводить до розширення повноважень суддів щодо перегляду на відповідність Конституції України не тільки підзаконних актів, а й самих законів. Тому можна припустити, що такий спосіб зловживання правом як нав'язування «високо-теоретичних» спорів стане популярним серед фахівців. Виходячи ж з того, що серед українських адвокатів вже є не тільки кандидати, а й доктори юридичних наук потенційна можливість виникнення спорів на предмет конституційності або ні певних положень законодавства стає все більш вірогідною.

Таким чином, сучасна адвокатура України має розглядатися не стільки з позицій процесуальної діяльності, скільки з позицій філософії адвокатури. Так, Т.Б. Вільчик зазначає: «І якби кожен із суб'єктів, які зайняті у сфері правосуддя: і прокурори, і адвокати, і судді дотримувалися етичних принципів, зловживань було б значно менше» [2]. Однак, у чинних Правилах адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р., термін «зловживання правом» застосовується двічі і передбачає недопустимість зловживання правами проти прав та інтересів адвоката [3], а не використання останнім своїх повноважень з метою, що несумісна цілям захисту прав його клієнта або із завищеними способами такого захисту тощо. Тому можна абсолютно погодитися з позицією вченого, що факт зловживання правом важко встановити і законодавче врегулювання цього питання недоречне, але не можна погодитися з тим, що ознаки зловживання правами мають встановлюватися Верховним Судом при формуванні відповідної правової позиції.

Так, авторами виявлену ту нову сферу зловживання правами, яка є недослідженою вченими, тому можна прогнозувати, що такий напрямок зловживань правами може вже використовуватися, але як Верховний Суд в наступному вирішить таку ситуацію, можна лише прогнозувати. Так, при відсутності супротиву з іншої сторони, суди нижчих інстанцій не будуть реагувати на такі дії і не будуть констатувати зловживань правом.

Коли в справі бере участь висококваліфікований адвокат з істотною теоретичною підготовкою, то обґрунтування ним правової позиції буде домінувати, у порівнянні, з позицією менш досвідченого адвоката, а суд не здатен буде за п. 5 ч. 5 ст. 12 ЦПК запобігти зловживанню таким учасником судового процесу його правами, якщо не буде належно підготовлений до такого різновиду зловживання правами. Тому таким адвокатам варто звертатися за допомогою до вчених або відмовлятися від участі в справі через те, що вони не здатні належно представити інтереси свого клієнта.

Напідтвердження гіпотези Т.Б. Вільчик щодо недоцільності законодавчого регламентування випадків зловживання правом розглянемо перший простий приклад, який зафіксований у п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК, а саме «залежно

від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, зокрема: 1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана)...». Якби в Україні домінував принцип законності, то ця норма не підлягала б тлумаченню і мусила б застосовуватися всіма громадянами, юридичними особами, а також адвокатами та суддями. Коли ж в нашій державі проголошений принцип верховенства права, то має домінувати право особи, а не припис закону.

Альтернативною позицією стосовно п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК щодо зловживання правом можна назвати пункти 1 та 8 ч. 3 ст. 2 ЦПК, де проголошено засадами цивільного судочинства верховенство права та забезпечення права на апеляційний перегляд справи, які також відображені у ст. 129 Конституції України, а ч. 1 ст. 4 ЦПК встановлює можливість звернення до апеляційного суду у разі незгоди із застосуванням до особи п. 1 ч. 2 ст. 44 ЦПК. Крім того, у ч. 3 ст. 124 Конституції України гарантується, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір. Отже і спір про наявність або відсутність зловживання правом так само підлягає розгляду судом тощо. Тому будь-який фахівець вправі ставити перед судом питання про неконституційність тієї чи іншої норми законодавства, зокрема, і ЦПК. Отже, можна підіймати питання про неконституційність ухвали суду про зловживання адвокатом процесуальними правами і таким чином нав'язувати спір про конституційність положень ЦПК поряд з матеріально-правовим спором, що істотно ускладнить розгляд справи. Зокрема, важко відрізнити помилку навіть фахівця від зловживання правом. Якщо ж у зловживанні правом будуть звинувачувати сторону у справі, яка не має юридичної освіти, то виникне питання про те, що зловживати своїми правами остання не здатна через те, що, зазвичай, не знає своїх прав тощо.

Розглядаючи ж ухвалу суду як вид рішення суду і аналізуючи перелік ухвал суду, які не можна оскаржувати окремо від рішення суду, можна стверджувати, що частина ухвал, що не увійшла до переліку (ч. 1 ст. 353 ЦПК), так само може викликати в учасників справи невдоволення на предмет необґрунтованості або їх незаконності. Для прикладу, візьмемо ухвалу про відмову у визнанні і затвердженні мирової угоди, коли обидві сторони стверджують, що спір між ними вичерпано і вони досягли компромісного врегулювання спору.

Важко погодитися з підставою для відмови у затвердженні мирової угоди, коли вона неконкретизована, а саме п. 1 ч. 5 ст. 207 ЦПК зазначено буквально наступне: «умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними». Тобто суду для посилання на права чи охоронювані законом інтереси інших осіб потрібно, щоб існувала відповідна заява від таких осіб, оскільки суд розглядає спір між двома суб'єктами: позивачем та відповідачем, а інтереси третіх осіб як із

самостійними вимогами щодо предмету спору, так і без таких ці особи мають захищати самостійно. Дане положення впливає з визначальних принципів цивільного процесу – змагальності і диспозитивності. Отже, в цивільній справі мають брати участь всі заінтересовані особи, які вправі реагувати на ухвали та рішення суду, а також їм надані значні процесуальні права (ч. 1 ст. 43 ЦПК), зокрема, ознайомлюватися з матеріалами справи, отже з укладеною сторонами мировою угодою, яка ще не затверджена судом. Вони також вправі подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб, отже вони вправі заперечувати проти затвердження судом мирової угоди, наводити свої доводи, включаючи свою позицію, що вони не визнають мирову угоду і вважають її такою, що вона не повинна поширювати свою дію на їх права та інтереси тощо. В останньому випадку варто говорити про те, що у разі затвердження судом мирової угоди в ухвалі має бути зроблене застереження, що вона не поширює свою дію на третіх осіб тощо. Щодо невиконуваності мирової угоди, то це не підстава для відмови в її затвердженні, а скоріш за все умова, яка має передбачати відповідні наслідки – удосконалення мирової угоди так, щоб вона стала виконуваною тощо.

Характерним в цьому випадку є й положення п. 2 ч. 5 ст. 207 ЦПК, де передбачається, що суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні мирової угоди і продовжує судовий розгляд, якщо одну із сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє. Тобто в цій нормі мусило б бути посилення на ст. 63 ЦПК, оскільки продовжувати розгляд справи за участі того самого законного представника не представляється раціональним і доцільним.

Як впливає з проведеного аналізу, не затвердження судом мирової угоди може містити спір про право, але реальне цивільне судочинство має бути спрямоване на вирішення спорів між сторонами, а не між сторонами і судом. Тому у разі відмови суду в затвердженні мирової угоди сторони та їх адвокати, якщо вони на це уповноважені вправі вимагати апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції, оскільки спір був вирішений, але вже суд не визнає їх право. Отже, у відповідності до ст. 4 ЦПК сторони вправі звертатися до суду за розв'язанням спору, що виник між сторонами та судом першої інстанції, а таким є лише суд апеляційної інстанції за захистом від невизнання їх права на затвердження мирової угоди. Така позиція авторів може бути підтверджена й посиланням на п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, де встановлене безумовне право на апеляційний перегляд справи, а у відношенні права на касаційне оскарження судового рішення лише щодо визначених законом випадків.

Навіть і щодо запропонованого авторами висновку можна дискутувати, оскільки у цитованій конституційній нормі йдеться про апеляційний

перегляд справи, а не ухвали суду. Але і це дискусійне положення можна підсилити, оскільки при домовленості сторін у суду не буде предмету для розгляду і в остаточному рахунку він буде дотримуватися процедури розгляду, але обидві сторони можуть: заявити йому відвід, оскаржувати його наступне рішення. Більше того, сторони можуть звернутися до судді з позовом щодо зловживання ним правами, а не ними процесуальними правами тощо. Автори в цій ситуації навіть не розглядають наслідки потенційного звернення сторін в порядку дисциплінарного провадження проти судді. Тому не вважаємо доцільним опинятися суду на іншому боці від інтересів сторін.

Цілком зрозуміло, що перерахувати всі можливі випадки зловживання правами неможливо, а у виступі на конференції недоцільно, тому варто говорити про те, що при високій кваліфікації адвокати здатні нав'язувати високо теоретичні спори протилежній стороні і, навіть, суду, але об'єктивних критеріїв для їх кваліфікації як зловживання не має. Тому слід сприймати такі ситуації в контексті принципу змагальності і протистояти таким діям необхідно адвокату протилежної сторони, яка, в першу чергу, страждатиме від таких зловживань.

Звернемо увагу лише на останнє можливе зловживання з боку адвоката, коли у справі розмір гонорару адвоката явно виходить за межі оптимального і встановлюється з метою залякати протилежну сторону або стягнути істотні кошти, коли справа виграшна. Не будемо вдаватися в деталі протистояння такому зловживанню правами, оскільки таких способів дуже багато: від вимоги обґрунтувати суму гонорару, включаючи, подібні гонорари в інших справах, витраченого часу до звернення із зустрічним позовом щодо зловживання правом на захист тощо.

Автори вважають, що спокуса виграшу справи може підштовхувати адвоката до зловживань правами, оскільки хороші адвокати доволі часто є амбіційними і реальним стимулом для таких дій стає гонорар тощо. На цей аспект багато уваги звертали науковці [4; 5] і, зокрема, в контексті бажаного для клієнта результату [6, 7, 8 тощо], але доволі часто гонорар адвоката є його візитівкою, якою він доводить клієнту, що я працюю тільки зі складними справами і гарантую результат, що змушує його в наступному використовувати всі способи досягнення бажаного для клієнта результату. В той же час, спроба всіх адвокатів зобов'язати працювати за встановленим єдиним тарифом призведе до негативних для клієнтів наслідків, оскільки буде втрачено індивідуальність адвокатів. Отже, неминуче виникне корупція.

Тому автори вважають, що наукова думка має постійно досліджувати сучасні проблеми адвокатури, а також враховувати розвиток інших галузей правової науки. Вважаємо, що діяльність адвокатів в сучасному цивільному процесі має спиратися на досягнення в таких галузях правової

науки як конституційне право, цивільний процес та відповідної галузі матеріального права або декількох, звідки виник спір про право та пов'язані з ним правовідносини. Саме такий симбіоз дозволить адвокату ґрунтовно підготувати правову позицію до слухання в суді і швидко відреагувати на несподівані ходи процесуального супротивника його довірителя чи його представника. Тому потребується не фрагментарне знання норм ЦПК або іншої галузі знань, а вільне володіння останніми досягненнями правової науки, до яких варто віднести верховенство права та інститут зловживання правом, а також протистояння таким проявам.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Вільчик Т.Б. Доктрина недопустимості зловживання правом: напрями оптимізації законодавчого врегулювання/ Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. С. 36-41, 444 с.

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (станом на 10.11.2019) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>

4. Бакаянова Н.М. Економізм як тенденція: наслідки для розвитку адвокатури. Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. С. 19-23.

5. Кордій Н.Г. Принцип розумної винагороди у діяльності адвоката. Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. С.335-337.

6. Місько Ю.В. Гонорар успіху: вітчизняний та зарубіжний досвід Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. – С. 358-361.

7. Пономаренко Я.О. Гонорар успіху як стимул надання якісної правової допомоги. Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. С. 368-370.

8. Тупчий І.В. «Гонорар успіху» адвоката Адвокатура України сучасний стан та перспективи розвитку (з нагоди 145-річчя створення Ради присяжних повірених при Харківському окружному суді) матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 травня 2019 р.) редкол. Т.Б. Вільчик (голова) та ін. – Харків: Право, 2019. С. 382-384.

Вільчик Т.Б.

завідувач кафедри адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, адвокат

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Неможливо говорити про цінності європейської демократії для України без підвищення ролі і значення адвокатури в суспільстві [1]. У зв'язку із здійсненням Україною євроінтеграційних процесів, пов'язаних, зокрема, з гармонізацією національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, перманентним реформуванням правової політики у контексті підвищення ефективності правозахисної діяльності в державі, актуальним є питання доцільності збереження «монополії адвокатури» як детермінуючого фактору результативності надання професійної правничої допомоги.

31 жовтня 2019 року Велика Палата Конституційного Суду України розглянула справу за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту №1013 про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) вимогам статей 157 і 158 Конституції України та своїм висновком визнала законопроект таким, що повністю відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України [2]. Очевидно, що Конституційний Суд України (КСУ) виніс рішення, яке суперечить попереднім його висновкам, тому доцільним було б обґрунтування фактичних змін своїх попередніх юридичних позицій. Так, у висновках від 20 січня 2016 року №1-в/2016 [3] та від 30 січня 2016 року №2-в/2016 [4] КСУ позитивно оцінив законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя), згідно з яким Конституцію України було доповнено положенням щодо виключного права адвоката здійснювати представництво іншої особи у суді. Як відзначив КАС у своєму висновку від 20 січня 2016 року № 1-в/2016, кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів.

У рішенні по справі № 23-рп/2009 від 30 вересня 2009 року (справа про правову допомогу) Конституційний Суд України зазначив, що гарантування